

NICOLAE IORGA ȘI LUPTA SA PENTRU REALIZAREA MARII UNIRI

Laurențiu CHIRIAC¹
laurentiuchrc@yahoo.com

ABSTRACT: Through his life and activity, Nicolae Iorga represents a bright gift that Moldova has made to Romanian culture and spirituality. He was an authority in the epoch and was the providential man of his time. He was a Romanian encyclopaedist, memorialist, researcher, university professor and academician, literary critic, playwright, poet, prime minister, minister and MP. The scholar had an important role in the political and cultural life of the country, his activism stemming from the social and moral mission that he believed to have – to achieve the unity of the Romanian people.

As a professor of history at the University of Bucharest, editor-in-chief of patriotic magazines – such as „The Sower” and „The Romanian People”, leader of the National-Democratic Party, Nicolae Iorga militated for the realization of the Romanian national state, contributed by his position, by his attitude towards the fate of the Romanian brothers from Bessarabia, Bucovina, Cadrilater, Banat, Crișana, Maramureș and Transylvania.

THE GREAT historian and scholar Nicolae Iorga, being aware of the historic necessity of uniting all Romanians in one national state, was the decisive man of the moment, who exercised a powerful influence on the whole Romanian nation.

KEYWORDS: Nicolae Iorga; his struggle for the realization of the Great Union; 1918; parliamentary speeches and editing of historical books.

Prin viața și activitatea sa, Nicolae Iorga reprezintă un dar luminos pe care Moldova l-a făcut culturii și spiritualității românești. Era o autoritate în epocă și a fost *omul providențial* al timpului său. A fost enciclopedist,

¹ Dr. în istorie, Muzeul Județean „Ștefan cel Mare”, Vaslui; membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

memorialist, documentarist, profesor universitar și academician român, critic literar, dramaturg, poet, prim-ministru, ministru și parlamentar. După cum afirma G. Călinescu, N. Iorga a jucat în cultura românească, în primele decenii ale secolului XX, „rolul lui Voltaire”. Savantul a avut un rol important în viața politică și culturală a țării, activismul său izvorând din misiunea socială și morală pe care considera că o are de îndeplinit față de unitatea poporului român. În calitatea sa de profesor de istorie la Universitatea din București, redactor-șef la reviste patriotice – cum ar fi „Semănătorul” și „Neamul Românesc”, lider al Partidului Naționalist-Democrat, Nicolae Iorga a militat pentru realizarea statului național român, la care a contribuit prin luările sale de poziție, prin atitudinea sa față de soarta fraților români din Basarabia, Bucovina, Cadrilater, Banat, Crișana, Maramureș și Transilvania².

Încă din 1905, Iorga publica la Gotha, renumit centru cultural german, o Istorie a românilor, menită să popularizeze „în mintea cetitorilor acel gând al României unite pe care îl avem fiecare dintre noi astăzi”³. La 13 martie 1906, Nicolae Iorga a pus bazele „Frăției bunilor români”, organizație care viza scopuri naționale, sociale și morale și la care au aderat mulți români, aflați sub dominația Imperiului Austro-Ungar⁴.

Mai mult, ca membru ales în Parlamentul României încă din 1907, ilustrul om de cultură a participat la marile probleme ale epocii și a luat atitudine mereu față de dorințele românilor de pretutindeni de a se uni în Patria-Mamă. Astfel, în anii premergători Marelui Război, problema principală a Regatului României era unirea cu frații din Basarabia, Bucovina și din Transilvania.

Apariția revistei „Neamul Românesc” în 1906 – sub direcția lui N. Iorga – avea menirea de a contribui permanent la cultivarea simțului național și de-a unifica aspirațiile tuturor românilor. Ea își propunea să prezinte „despre lucrurile cele mari ale neamului meu, despre nevoile lui adânci, despre suferințele lui vechi și sfinte, despre țințele lui înalte și grele de atins”⁵. Opinia publică din țară și din teritoriile românești de sub ocupație

² BarbuTheodorescu, *Nicolae Iorga*, București, 1968, p. 162.

³ Nicolae Iorga, *Geschichte des rumanischen Volkes im Rahmen seiner Staatsbildungen*, 2 vol., Gotha, Perthes, 1905. *Idem*, *Discursuri parlamentare (1907–1917)*, ediție îngrijită de I. Constantinescu, București, Editura Politică, 1981, p. 324.

⁴ *Idem*, *Lupta pentru limba românească*, București, 1906, p. 89–90.

⁵ „Neamul Românesc”, București, 10 iunie 1906, p. 2.

străină a primit cu deosebit interes și căldură noua publicație românească care milita pentru unire, iar N. Iorga a fost considerat un „apărător al românismului”⁶.

Conturarea crezului unionist al lui Iorga a dus la cooptarea sa în conducerea „Ligii culturale pentru unitatea tuturor românilor”, în 1907, pentru ca imediat să devină secretar general al organizației. Spirit ardent și mare patriot, el a propus, în această funcție, un plan de revigorare a „Ligii Culturale”. Printre ideile lansate se numărau: reînființarea de noi secții, tipărirea unor calendare, a unor broșuri de popularizare a idealurilor unității naționale, deschiderea unei Biblioteci la București, ținerea unor conferințe în cadrul Universității Populare din Vălenii de Munte pe teme de istorie și civilizație națională. Auditoriul era fascinat de elocința și patriotismul vibrant al conferințelor lui N. Iorga⁷.

În vara lui 1908 la Vălenii de Munte a fost înființată o bibliotecă populară pentru documentarea cursanților, în problemele istoriei și culturii naționale. Iorga a donat din fondul personal pentru început 250 de volume de literatură istorică și beletristică, reviste etc. Pentru realizarea unității culturale a tuturor românilor, el considera, totodată, necesar ca societatea să acorde o atenție mai mare activităților cultural-patriotice în rândurile românilor din Transilvania, Bucovina și Basarabia, să-și sporească ajutoarele pentru școlile, bisericile, ziarele și revistele românești de aici. Nicolae Iorga s-a implicat în tipărirea și difuzarea unor cărți cu caracter istoric, cât și a publicațiilor Ligii: „Neamul Românesc”, „Liga Română”, „Calendarul Ligii” etc. *Istoria Românilor*, monumentală lucrare a lui Nicolae Iorga a fost expedită în Transilvania și Bucovina în 10.000 de exemplare, iar *Din faptele străbunilor* s-au expedit 1000 de exemplare. sub titluri deghezate⁸.

„Liga Culturală” în colaborare cu „Asociația Studenților” din București și cu alte asociații cultural-patriotice, a organizat în întreaga țară manifestări grandioase consacrate împlinirii a 50 de ani de la Unirea Principatelor sub conducerea domnitorului Al. I. Cuza. Prin aceste măsuri,

⁶ Biblioteca Academiei Române (BAR). *Corespondență N. Iorga*, vol. 38, f. 70.

⁷ N. Iorga, *O viață de om cum a fost*, vol. II, București, 1934, p. 105. BAR. *Corespondență N. Iorga*, vol. 86, f. 10–11 și vol. 265, f. 293.

⁸ Gheorghe Buzatu, *Activitatea lui N. Iorga pentru desăvârșirea unității de stat. Noi contribuții*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Iași” (AIIAI), tom IX, Iași, 1972, p. 48–69; Gheorghe A. Știrbăț, *N. Iorga și Marea Unire (I)*, în „Carpica” – Anuarul Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, XXXV, Bacău, 2006, p. 204–205.

Nicolae Iorga a contribuit la consolidarea unității culturale a neamului ca o premisă a desăvârșirii unității naționale. Grație strădaniilor marelui istoric, opinia publică europeană a fost informată sistematic asupra politicii de deznaționalizare a românilor din provinciile aflate sub dependența Imperiului Austro-Ungar. Această politică a fost aspru criticată în broșura *Les dernières elections en Hongrie et les Roumains* (1910), ceea ce a produs o vie impresie în Franța, Italia, Anglia⁹.

În cadrul programului Partidului Naționalist-Democrat, al cărui Congres de constituire a avut loc în aprilie 1910, Nicolae Iorga a înscris prevederea ca orientarea politicii externe românești să „*plece de la conștiința unității neamului și a intereselor lui solide în toate privințele*”¹⁰.

Vizitele în regiunile românești aflate sub dominație străină, articolele din multe publicații de epocă au conturat poziția lui Iorga față de necesitatea imperioasă a Marii Uniri. Un refugiat îi scria că ținuturile românești ocupate „*plâng ... și se roagă lui Dumnezeu ca să vie măicuța România*”¹¹.

Perioada 1914–1918 a reprezentat cea mai înălțătoare etapă din activitatea politică desfășurată de Nicolae Iorga pe fâgașul luptei naționale pentru unirea tuturor românilor într-un singur stat național. „*Apostolul de la Văleni*” a fost omul decisiv al momentului, care a exercitat o influență puternică asupra întregului neam românesc, devenind „*făclia unității românești*”. El a reușit să transforme curentul favorabil unității naționale „*într-o adevărată credință din care să plece o acțiune serioasă, dintre acelea care, orice ar fi, merg până la capăt*”. Marele cărturar Nicolae Iorga, fiind conștient de necesitatea istorică a unirii tuturor românilor într-un singur stat național, afirma: „*Nimeni nu creează hotare, care să rămâie pentru totdeauna, decât numai dacă este o garanție de suflet în dosul fiecărei cuceriri, a fiecărei întregiri*”¹².

Nicolae Iorga afirma fața de opinia publică, că în pofida unei propagande prin care se insufla credința de luptă pentru înalte idealuri naționale și umanitare, Primul Război Mondial era și ocazia pentru „*apărarea*

⁹ Nicolae Iorga, *Discursuri parlamentare (1907–1917) ...*, p. 328. Pamfil Șeicaru, *N. Iorga*, București, 1990, p. 60–62.

¹⁰ Oltea Rășcanu Gramaticu, *Un militant pentru Marea Unire – Nicolae Iorga*, în „*Acta Moldaviae Meridionalis*” – Anuarul Muzeului Județean Vaslui, XXV–XXVII (2004–2006), vol. II, Vaslui, 2007, p. 421.

¹¹ BAR. *Correspondență N. Iorga*, vol. 253, f. 192.

¹² Nicolae Iorga, *Discursuri parlamentare (1907–1917) ...*, p. 329. Oltea Rășcanu Gramaticu, *op. cit.*, p. 423.

dreptului la viață al statelor mici”, prezicând faptul că „*zgomotosul strigoi, care este Imperiul Otoman*” și „*Imperiul de muzeu și de veche garderobă al Austro-Ungariei*” se vor dezintegra, în timp ce Imperiul Țarist „*se va transforma datorită evoluției culturii sale înăscute*”¹³.

Încă de la începutul acestei conflagrații, N. Iorga s-a pronunțat pentru neutralitatea României și a expectativei sale armate, spunând că „*poporul român e un popor de omenie, ce trebuie să stea liniștit cu arma la picior*”, căci „*ceasul său va veni, dar numai atunci, când asupra ambițiilor zdrobite ideea senină va putea să cumpănească dreptățile naționale care azi ni se întrevăd deasupra măcelului*”¹⁴. De la tribuna Parlamentului, marele enciclopedist îndemna clasa politică la cumpătare și solidaritate, iar opiniei publice românești îi cerea să fie sensibilă la drama românilor din teritoriile aflate sub dominație străină, români care au fost târâți să lupte pe fronturile străine pentru interesele altora. Prin lupta dusă pe plan cultural pentru desăvârșirea unității politice, N. Iorga se bucura de simpatia intelectualității românești din Ardeal, Bucovina și Basarabia, multora din aceștia înlesnindu-le posibilitatea să conferențieze la cursurile de vară ale Universității Populare de la Vălenii de Munte¹⁵.

În altă ordine de idei, îndreptându-și privirea la tragedia românilor obligați să lupte în Primul Război Mondial sub steag străin și, mai ales, pentru interese străine, fie în cadrul trupelor habsburgice, fie a celor țariste, N. Iorga prezicea că această nedreptate se va revărsa în dorința și mai mare a românilor de a se regăsi într-un singur stat național unitar, în virtutea credinței implacabile că fiecare popor are dreptul la o viață liberă, independentă și suverană. Glasul său, atunci când se adresa fraților din Banat, Transilvania, Bucovina și Basarabia, este la fel de viu astăzi ca și în perioada anilor Primului Război Mondial: „*Și să știți că urmașii voștri, în ciuda tuturor puterilor lumii, sub acest steag românesc pe care în neștiință, în durere și în întuneric voi l-ați înălțat, desfășurat și sfințit, vor fi cu toții împreună*”¹⁶.

¹³ *Idem, Pentru întregirea Neamului (Cuvântări din războiu, 1915–1917)*, București, 1925, p. 152.

¹⁴ N. Iorga, *Războiul nostru în note zilnice*, vol. I, Craiova, 1936, p. 30. „*Neamul Românesc*”, 21 august 1916, p. 4.

¹⁵ *Ibidem*, p. 239. Gh. Buzatu, *N. Iorga și Marea Unire a Românilor*, în Gh. Buzatu, C. Gh. Marinescu, *Iorga. Omul și Opera*, Bacău, Editura Plumb, 1994, p. 31.

¹⁶ Nicolae Iorga, *Pentru întregirea Neamului (Cuvântări din războiu, 1915–1917)*..., p. 155.

De altfel, „*apostolul naționalismului românesc*” a revenit, în noiembrie 1914, la conducerea Ligii pentru Unitatea Culturală a tuturor Românilor, pe care căuta să o readucă la o atitudine în raport cu noile schimbări și s-o reorienteze de la unitatea culturală la unitatea politică a românilor. Astfel, Liga Culturală devenea locul de refugiu și de stabilire a elitei și a capilor armatei ardeleni care luptau pentru dezrobirea Transilvaniei (Vasile Lucaciu, Octavian Goga, Onisifor Ghibu, C. Bucșa etc.). La 14 decembrie 1914, avea loc *Congresul Extraordinar* al Ligii, iar preotul Vasile Lucaciu a devenit președinte, în timp ce N. Iorga a fost ales secretar general, ajutându-l în această funcție pe Onisifor Ghibu să procure fondurile necesare pentru finanțarea școlilor românești din Transilvania¹⁷. În 1915, lupta marelui savant pentru unitatea politică a românilor a continuat, înlesnind desfășurarea unui Congres al românilor de pretutindeni (convocat de Simion Mândrescu). În lucrarea *Dezvoltarea ideii de unitate națională*, N. Iorga demonstra unitatea de neam și de limbă a tuturor românilor, care să ducă firească și la unitatea lor politică. Articolele savantului publicate în revista „*Neamul Românesc*” – în legătură cu poziția extrem de rezervată față de intrarea României în război de partea Antantei – arătau prudența istoricului, el militând pentru o temeinică pregătire a acestui moment și o maximă responsabilitate a clasei politice în sprijinirea majorității populației nevoiașe, care trebuia motivată în realizarea idealului de Unire¹⁸.

În fond, pentru ilustrul cărturar, realizarea unirii naționale nu se putea face decât prin intermediul întregului popor și nicidecum printr-o ceată de exaltați sau numai cu armata. Nicolae Iorga era conștient că dezideratul unirii naționale a românilor era posibil doar în condițiile existenței unui stat funcțional, cu administrație și armată bine puse la punct, însă factorul decisiv al reușitei urma să fie „*inima caldă, voința nezugduită, pornirea frățească spre concordie,uciderea în conștiința fiecăruia dintre noi a celui demon mai rău decât toți demonii, care este grija intereselor proprii și satisfacerea propriei vanități*”¹⁹. Totodată, moralizarea societății românești – afirma cărturarul – trebuia să se facă „*nu coborând pe oamenii trecutului*

¹⁷ Barbu Theodorescu, *op. cit.*, p. 162. Gheorghe A. Știrbăț, *op. cit.*, p. 208. Oltea Rășcanu Gramaticu, *op. cit.*, p. 422.

¹⁸ N. Iorga, *O viață de om cum a fost...*, p. 106. Gh. Buzatu, *N. Iorga și Marea Unire a Românilor...*, p. 33.

¹⁹ *Idem*, *Războiul nostru în note zilnice*, vol. II, Craiova, 1936, p. 129. Gheorghe A. Știrbăț, *op. cit.*, p. 210.

*după interesele zilei de astăzi, ci silind pe oamenii de astăzi să muncească pentru a se ridica la înălțimea oamenilor trecutului*²⁰.

Chiar și în condițiile în care evenimentele politico-militare de la finele anului 1915 erau extrem de nefavorabile pentru țară, N. Iorga sugera unirea tuturor forțelor politice românești pe o platformă comună pentru ca unitatea națională să nu fie alterată de luptele dintre partide. Mai mult, colaborarea sa cu revista „Buletinul armatei și marinei”, l-a determinat pe marele istoric să scrie articolul intitulat „*Pentru viitorul război al neamului*”, în care arăta că armata și populația românească trebuie să fie pregătite material și moral pentru angajarea în marele conflict. Primul-ministru Ion I. C. Brătianu, sesizând importanța deosebită a articolului de istorie bine gândit pentru educația patriotică națională, îi solicita marelui savant să editeze lucrarea *Istoria Armatei române* (2 volume)²¹.

În legătură cu acțiunile politico-diplomatice ale guvernului pentru pregătirea momentului intrării României în război, N. Iorga a căutat să intensifice activitatea sa publicistică, prin care să aducă problemele istoriei României la cunoștința cabinetelor țărilor Antantei și nu numai, demonstrând justetea cererilor românilor de unire. Un rol important l-a avut lucrarea *Istoria românilor din Ardeal și Bucovina* (tradusă în franceză și engleză) – „*o adevărată epopee în sânge și lacrimi a neamului românesc din Transilvania și din Bucovina*”²², o carte apreciată în mediile politice occidentale.

După încheierea Tratatului de la București și a Convenției militare cu Aliații, dar și după încheierea difcilelor negocieri prin care României i se recunoșteau drepturilor ei naționale legitime asupra provinciilor românești, la 14/15 august 1916, țara noastră a hotărât intrarea în războiul reîntregirii neamului de partea Antantei. Înștiințat chiar de primul ministru Brătianu de acest eveniment, N. Iorga spunea că „*A sosit un ceas pe care-l așteptam de peste două veacuri și pentru care am trăit întreaga noastră viață națională, pentru care am muncit și am scris, am luptat și am gândit. A sosit ceasul în care cerem și noi lumii civilizate, cinstit și cu mâna pe armă, cu jertfa a tot ce avem, ceva ce alte neamuri mai fericite au de atâta vreme, unele*

²⁰ *Idem, Discursuri parlamentare (1907–1917) ...*, p. 334. Oltea Rășcanu Gramaticu, *op. cit.*, p. 424.

²¹ *Idem, Pentru întregirea Neamului (Cuvântări din războiul, 1915–1917)...*, p. 161.

²² Gh. Buzatu, *N. Iorga și Marea Unire a Românilor...*, p. 33. Gheorghe A. Știrbăț, *op. cit.*, p. 211.

*fără să fi vărsat o picătură de sânge pentru aceasta: dreptul de a trăi pentru noi și într-o țară reunită a noastră, dreptul de a nu da nimănui ca robi rodul ostanelilor noastre*²³.

Bătăliile de la Turtucaia, cele de pe Jiu și cele pentru apărarea Bucureștilor (de pe Neajlov-Argeș) au dus la înfrângerea armatei române și la stabilizarea frontului în sudul Moldovei. Fără să își piardă credința în triumful cauzei naționale, N. Iorga a arătat că înfrângerile militare nu trebuie puse doar pe umerii guvernului. căci momentul intrării în război ni l-au impus puterile Antantei, fără ca acestea să-și fi îndeplinit promisiunile asumate cu fermitate. Deși incompetența și lipsa de onestitate a unor comandanți militari români atingea grav moralul Armatei care părea că își pierduse încrederea în „izbânda finală”, totuși marele patriot a găsit puterea de a-i îmbărbăta pe ostașii români în paginile revistei “Neamul Românesc” și în cadrul discursurilor sale publice, arătând că refacerea logistică și morală a Armatei române trebuie să aibă loc sub experiența și chibzuința unor modele ca Berthlot, Averescu sau Prezan. El spunea că această „*cercare adâncă era pentru națiunea română examenul integral care poate atrage după sine pedeapsa umilinței și a decăderii sau revanșa împlinirii*”²⁴.

Reluarea activității Parlamentului român la Iași (decembrie 1916) trebuia – în opinia savantului – să mențină vie conștiința unității naționale, iar încercarea de includere a istoricului în guvernul de uniune națională arăta prețuirea pe care oamenii politici ai momentului o aveau față de cel care a reprezentat *un model al răbdării și înțelepciunii în devenirea noastră ca stat unitar*, chiar dacă a refuzat această ofertă. În discursurile sale parlamentare, el arăta că solidaritatea națională e singura cale de salvare a țării, iar cuvântările sale au avut meritul că *au străfulgerat în bezna inimilor românești devastate un licăr de speranță*. În acele momente, N. IORGA devenise *axa morală a războiului de reîntregire a neamului*. Fascinația oratoriei savantului lăsa – de fiecare dată – impresia unui spectacol intelectual unic, iar primul ministru Brătianu a cerut deputaților ca acest „*adevărat imn de credință în victoria finală*” – rostit de istoric – să fie afișat în fiecare comună a țării²⁵.

²³ N. Iorga, *Ceasul românesc*, în „Neamul Românesc”, Buc., 21 august 1916, p. 1. Idem, Pentru întregirea ..., p. 163.

²⁴ Idem, *O viață de om cum a fost...*, p. 116. Idem, *Războiul nostru în note zilnice*, vol. II, p. 131.

²⁵ Gh. Buzatu, *N. Iorga și Marea Unire a Românilor...*, p. 34–35. Gheorghe A. Știrbăț, *op. cit.*, p. 213.

Iată ce declara marele istoric, în 1917, în Parlamentul României: „*Este astăzi în România o singură chestiune, toate celelalte sunt numai ajutoare pentru dânsa: chestiunea liberării teritoriului național, chestiunea revanșei noastre biruitoare [...]. Singura chestiune care trebuie imediat rezolvată, prin brațele unite ale noastre și ale fraților de peste hotare, e a dreptului românimii de a se impune ca stăpâni în orice colț al pământului pe care-l locuiesc*”²⁶.

Prin articolele și cuvântările publicate în cotidianul de propagandă de război „România” și în ziarul său „Neamul Românesc” – o „*foaie a conștiinței naționale luptătoare*”, dar și prin conferințele ținute în aula Universității ieșene, N. Iorga căuta să mențină moralul ridicat al trupelor și al populației românești. A publicat mai multe broșuri dedicate menținerii moralului printre soldați și civili: Războiul actual și urmările lui în viața morală a omenirii, Sfaturi și învățături pentru ostașii României. A tradus din engleză și a tipărit eseu patriotic *Țara mea* (scris de Regina Maria). A ținut prelegeri despre „principiul național”, despre angajamentul Aliaților față de România, despre sufletul românesc și despre regenerarea morală a poporului român aflat la răscruce, dar și despre dorința sa mai veche pentru o reformă agrară și pentru votul universal. Așadar, el a știut și a reușit „cu răbdare, stăruință și elan” să întărească credința în triumful cauzei românești în momentul cel mai greu al războiului. Menținând și întreținând relații cu mari personalități culturale și politice din Occident și din America, Nicolae Iorga a făcut cunoscute aceste idei care au fost publicate și în aceste zone. Astfel, prin scrierile sale de popularizare a istoriei, culturii și civilizației românești, savantul se alătura diplomației în vederea susținerii cu argumente științifice a cauzei reîntregirii neamului românesc. El devenise cel mai important formator de opinie din societatea românească de atunci²⁷.

Insistența marelui istoric ca regele Ferdinand să anunțe în mod direct – printr-o *Proclamație adresată Armatei române* – că, pentru jertfele lor, oștenii vor deveni proprietari pe pământul pe care îl apărau și participanți (prin votul lor) la treburile statului pornea din convingerea că numai așa putea fi ferită România de tulburările armatei ruse din primăvara lui 1917. Așa se explică faptul că proiectul de modificare a Constituției și proiectele de legi pentru reforma agrară și cea electorală au fost discutate. Se dorea

²⁶ N. Iorga, *Pentru întregirea Neamului (Cuvântări din războiu, 1915–1917)*..., p. 165.

²⁷ Gh. Buzatu, *N. Iorga și Marea Unire a Românilor*..., p. 36. Gheorghe A. Știrbă, *op. cit.*, p. 425.

„o Românie a libertății și a dreptății tuturor”, iar reformele preconizate erau privite de N. Iorga „ca fapta iubitoare de a strânge brâul ostașului român, de a-l îmbărbăta cu aceste reforme, până ce, biruitor, el va veni însuși să ne judece pe noi, iar pe dânsul să se înalțe”²⁸.

Luptele de la Mărăști, Mărășești și Oituz din vara anului 1917 l-au încurajat pe N. Iorga în a continua lupta pentru înfăptuirea Marii Uniri, chiar dacă lovitură de stat bolșevică din Rusia (octombrie/noiembrie 1917) și încheierea Armistițiului de la Focșani au pus în dificultate soarta acestui ideal. Astfel, în mai 1918, N. Iorga s-a opus semnării *Tratatului de la București*, considerat de el drept un armistițiu umilitor. În semn de protest, a refuzat să reprimească catedra de la Universitatea din București, iar autoritățile germane din București au reacționat și i-au interzis operele. Pe fundalul victoriilor Antantei și a scoaterii din război a aliaților Germaniei, România și-a mobilizat armata reintrând în activitățile militare alături de aliații tradiționali (28 octombrie 1918). Aflându-se din nou pe baricada conștiinței naționale, Iorga – plin de entuziasm – a lansat singurul apel adecvat momentului: „La arme!”²⁹.

După ce s-a reîntors în București (noiembrie-decembrie 1918), marele cărturar a fost reales ca *președinte al Camerei Deputaților*, cerând unirea pe baza dreptului de *autodeterminare* și fiind martorul realizării României Mari. În timpul desfășurării lucrărilor Adunării Naționale de la Alba Iulia, de la 1 Decembrie 1918, marele istoric, trimitea de la Iași o telegramă plină de mândrie națională: „Astăzi, când după sfortări și jertfe uriașe s-au întronat în lume principiile de drept și umanitate pentru toate neamurile și când în urma loviturilor zdrobitoare monarhia austro-ungară s-a zguduit din temelii ei și s-au prăbușit, și toate neamurile încătușate în cuprinsul ei și-au câștigat dreptul la liberă hotărâre de sine, cel dintâi gând al meu ca și al tuturor românilor de pretutindeni se îndreaptă spre Alba Iulia, unde se hotărăște pentru vece libertatea și unirea fraților peste munți cu Patria–Mamă, România, înfăptuindu-se marele vis al neamului, prin unirea tuturor provinciilor românești dintre Nistru și Tisa într-un stat național unitar”³⁰. Plin de entuziasm, Iorga aprecia că a avut loc

²⁸ N. Iorga, *Războiul nostru în note zilnice, vol. II, p. 131. Idem, Discursuri parlamentare (1907–1917) ...*, p. 337.

²⁹ *Ibidem*, p. 133. „*Neamul Românesc*”, Buc., 30 octombrie 1918, p. 2. Oltea Rășcanu Gramaticu, *op. cit.*, p. 426.

³⁰ ***, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Acte și documente*, București, 1928, p. 14.

consumarea „*celel mai mari fapte din toată viața neamului nostru*”. Pentru unii – amintea savantul – *e un vis nebun care se îndeplinește. Pentru noi e o necesitate istorică ajunsă la recunoaștere și e o suferință mângâiată, o muncă ce-și găsește răsplata. Și, astfel, avem dreptul de a crede acest fapt definitiv și etern*³¹.

De altfel, el a apărut Marea Unire, jucând un rol politic important în România Mare, în perioada interbelică. În concepția marelui istoric, viitoarea Românie, clădită în granițele ei firești, visată și gândită de toate generațiile, urma să aibă o organizare politică modernă, în care „*noul regim va înlătura hotărât toate răutățile și toate păcatele trecutului*”³². George Călinescu afirma că „*N. Iorga trăiește azi, dar vede cu ochiul de mâine, ceea ce îl aruncă peste timp într-un fin observator de mare calitate artistică*”³³. Apoi, Nicolae Iorga și-a concentrat eforturile pentru consolidarea Marii Uniri, realizând o operă de excepție pe plan istoriografic, publicistic, literar, politic. La 29 decembrie 1919, Adunarea Deputaților, concomitent cu Senatul, a adoptat în unanimitate legile care consfințeau Unirea tuturor provinciilor istorice cu România. În memorabilul discurs rostit atunci, Nicolae Iorga sublinia: „*România unită o avem, o vom apăra și o vom întregi. În mijlocul celui mai mare și greu război pe care neamul nostru l-a purtat pentru dreptul său, Basarabia și Bucovina (țările smulse vechii Moldove) și acele mândre provincii Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș care au fost primele integrate, au proclamat pe rând reintrarea lor în România deplină...*”³⁴.

Abia după Marea Unire (1 decembrie 1918), istoria a arătat că marele savant avusese dreptate în a spera tot timpul la înfăptuirea statului național român. Chiar și așa, marele istoric arăta cât de greu va fi pentru poporul român menținerea acestei unități naționale într-un singur stat: „*E atât de greu lucru să păstrăm România întregită, chiar după ce vom fi în munții Maramureșului și vom oglindi steagurile noastre în apele Tisei, încât nu o generație, ci generații întregi vor trebui de acum încolo să muncească pentru menținerea acestui stat unitar al nostru*”³⁵. Tocmai de aceea, statul român de

³¹ „*Neamul Românesc*”, București, 25 noiembrie 1918, p. 1.

³² N. Iorga, *Discursuri parlamentare...*, vol. II, București, 1940, p. 9. BAR. *Correspondență N. Iorga*, vol. 258, f. 125.

³³ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941, p. 141.

³⁴ N. Iorga, *Discursuri parlamentare...*, vol. II, p. 10–11. BAR. *Correspondență N. Iorga*, vol. 276, f. 14.

³⁵ *Idem*, *O viață de om cum a fost...*, p. 118. Barbu Theodorescu, *op. cit.*, p. 166. Gheorghie A. Știrbăț, *op. cit.*, p. 218.

astăzi trebuie prețuit ca unul dintre cele mai statornice, având temeiuri adânci și nezguduite în alcătuirea geografică a pământului strămoșesc, în firea poporului român și în trăinicia lui nepilduită, în legăturile lui sufletești întărite prin unitatea aceluiași grai, aceleiași credințe, aceluiași datini și obiceiuri, mai presus de toate, în puterea morală a conștiinței naționale, fără de care ar fi șubrede și nesigure toate celelalte temeiuri.

Bibliografie:

- [1] ***, *Biblioteca Academiei Române, fond Corespondență Nicolae Iorga*, București, 1941 și 1954.
- [2] Buzatu, Gheorghe, *Activitatea lui N. Iorga pentru desăvârșirea unității de stat. Noi contribuții*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Iași” (AIIAI), tom IX, Iași, 1972, p. 48–69.
- [3] Buzatu, Gheorghe, *N. Iorga și Marea Unire a Românilor*, în Buzatu Gheorghe, Marinescu C. Gh., *Iorga. Omul și Opera*, Bacău, Editura Plumb, 1994, p. 31–39.
- [4] Gramaticu, Oltea Rășcanu, *Un militant pentru Marea Unire – Nicolae Iorga*, în „Acta Moldaviae Meridionalis” – Anuarul Muzeului Județean Vaslui, XXV–XXVII (2004–2006), vol. II, Vaslui, 2007, p. 421–429.
- [5] Iorga, Nicolae, *Geschichte des rumanischen Volkes im Rahmen seiner Staatsbildungen*, 2 vol., Gotha, Perthes, 1905.
- [6] *Idem, Lupta pentru limba românească*, București, 1906.
- [7] *Idem, Pentru întregirea Neamului (Cuvântări din războiu, 1915–1917)*, București, 1925.
- [8] *Idem, O viață de om așa cum a fost*, vol. I-II, București, 1934.
- [9] *Idem, Războiul nostru în note zilnice*, vol. I-II, Craiova, 1936.
- [10] *Idem, Discursuri parlamentare (1907–1917)*, ediție îngrijită de I. Constantinescu, Editura Politică, București, 1981.
- [11] ***, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Acte și documente*, București, 1928.
- [12] ***, „*Neamul Românesc*”, București, 1916, 1917 și 1918.
- [13] Șeicaru, Pamfil, *N. Iorga*, București, 1990.
- [14] Știrbăț, Gheorghe A., *Nicolae Iorga și Marea Unire (I)*, în „Carpica” – Anuarul Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, XXXV, Bacău, 2006, p. 204–218.
- [15] Theodorescu, Barbu, *Nicolae Iorga*, București, 1968.